

Hänvisning till konsensus

IBLAND AVVISAS kontroversiella påståenden i vetenskapliga frågor med att de inte överensstämmer med vad de flesta insatta människor tror. Man hänvisar med andra ord till en rådande konsensusuppfattning.

Argumentet ”Du har fel för nästan ingen tror på dig” låter dock föga övertygande. Här är hänvisningen till konsensus ingenting annat än ett auktoritetsargument. En noggrannare formulerad hänvisning till konsensus kunde låta:

”Din ståndpunkt strider mot vad de allra flesta forskare på området anser. Dessas uppfattning grundas på en stor mängd data och har kritiskt nagelfarits och diskuterats på många konferenser och i ett otal publikationer, utan att uppfattningen har konkurrerats ut. Många forskare kan samfällt ha fel, men i de flesta fall har de faktiskt rätt i rent vetenskapliga frågor. Därför är det troligt att du har fel.”

Denna mer sofistikerade version är förstås bättre. En hänvisning görs till konsensus, men dessutom ges en motivering till varför man alls ska lita på denna konsensus. Även om en hänvisning till konsensus sällan framstår som bästa tänkbara argument i vetenskapliga frågor, är den likväl acceptabel om det inte finns utrymme att noggrannare gå in på den faktiska forskningen.

I synnerhet i diskussioner om pseudovetenskap kan ett särskilt problem bli påtagligt vid hänvisningar till konsensus: exakt vilka är de forskare och experter som ska inkluderas när man bedömer en eventuell konsensusuppfattning?

Svaret kan spela stor roll. Om man frågar tio väletablerade parapsykologer om hur de bedömer bevisläget för paranormala fenomen kan man mycket väl finna att de flesta anser fenomenen vara belagda bortom rimligt tvivel. Om man däremot frågar en större krets av personer kunniga inom parapsykologi – men inte nödvändigtvis parapsykologer – blir bedömningen antagligen en annan. På samma sätt kan en krets av alternativmedicinska forskare anse att homeopatin stöds av många positiva studier och har en spännande framtid som forskningsfält, men om man i stället tillfrågar en större krets av medicinska och naturvetenskapliga forskare får man förmodligen höra något helt annat.

Sådana skillnader skulle i princip kunna bero på att de som mest intensivt arbetar med frågorna – parapsykologerna och de alternativmedicinska forskarna – har störst och mest aktuella kunskaper, och kan se samband som en större krets av bedömare ännu inte uppfattat. Men för den som är insatt i den empiriska forskningen på dessa områ-

den framstår en annan förklaring som troligare: det finns en urvalseffekt bland forskare som består i att de mest entusiastiska personerna stannar kvar, medan mer kritiskt lagda personer tenderar att lämna fältet efter ett tag. Det föreligger därför en stor risk att till exempel de personer som yrkesmässigt och långvarigt ägnar sig åt parapsykologisk forskning ser mer positivt på bevisläget än som är objektivt berättigat.

På ett allmänt plan finns en dylik urvalseffekt inom alla vetenskapliga discipliner; nästan varje forskare tycker att det egna området är utomordentligt lovande och viktigt. Men när urvalseffekten blivit så stark att de som borde respekteras som "experter" istället ses som en grupp "troende" av det omgivande vetenskapssamhället kan det vara läge att dra öronen åt sig. Parapsykologer och alternativmedicinska forskare är grupper vilkas interna konsensus inte alltid är så pålitlig för utomstående personer. ✍